

WIESŁAWA KORZENIOWSKA

**Bieruniana w dokumentach
i prasie górnośląskiej XIX wieku.**

WPROWADZENIE

O bazie źródłowej do dziejów Bierunia wzmiankowano już niejednokrotnie w różnych opracowaniach tej serii wymieniając najczęściej trzy wiodące w tym zakresie zespoły Wojewódzkiego Archiwum Państwowego Katowice, Oddział Pszczyna: **Archiwum Książąt Pszczyńskich**, **Landratsamt Pless** oraz zespół **Magistrat Miasta Bierunia**. Nie są to wszakże jedyne zespoły dysponujące zbiorem dokumentów z interesującego nas zakresu.

Wiadomości dotyczące różnych zagadnień bieruńskich XIX wieku znaleźć można w aktach zespołów: **Okręg urzędowy Bieruń Stary (1872—1939)**; **Okręg urzędowy Urbanowice (1874—1914)**; **Koenigliches Kreisgericht zu Pless**; **Katasteramt Pless**; **Kreisschulinspektion Pless (1802, 1872—1922)**; **Amtsgericht zu Pless (1769, 1877—1922)**; **Kreisausschuss Pless (1821, 1872—1922)**, oraz zespół: **Zbiór akt gruntowych sądów w Pszczynie (1714—1975)**.

Zakres bazy źródłowej dotyczącej XIX wieku w poszczególnych zespołach obejmuje tematycznie większość zagadnień towarzyszących codzienności mieszkańców tych terenów.

Najbogatszą dokumentacją dysponuje zespół: **Magistrat Bieruń Stary** utworzony z akt okresu od 1826 do 1945 i dotyczący wyłącznie miasta Bierunia Starego. Liczy on 931 jednostek (co odpowiada 6,5 metrom bieżącym). Akta dotyczą całokształtu spraw organizacyjnych, społecznych, administracyjnych i gospodarczych miasta. Dokumenty te przechowywane były w ratuszu miejskim Bierunia Starego, w pomieszczeniach suterenowych stanowiących miejskie archiwum, gdzie przetrwały okres okupacji i front 1945 roku. W latach 1951 i 1957 przejęte zostały one przez Archiwum Państwowe w Pszczynie.

Z dokumentacji wieku XIX zachowały się akta normatywne od roku 1853 (do 1920), akta personalne — od 1895 (do 1918) inne, dotyczące nieruchomości miejskich — od 1826 (do 1924), akta finansowe — od 1336 (do 1922), akta dotyczące zakładów miejskich — od 1896 (do 1920), akta szkolne i kościelne — od 1847 (do 1920), akta straży pożarnej — od 1892 (do 1914), dotyczące handlu i rzemiosła — od 1894 (do 1914), dotyczące przemysłu — od 1873 (do 1906), akta budowlane — od 1873 (do 1921), dotyczące spraw wojskowych i wojennych — od 1851 (do 1920), dotyczące podatków — od 1894 (do 1921), akta opiekuńcze — od 1873 (do 1913), akta dotyczące rolnictwa — od 1865 (do 1913), dotyczące odbudowy miasta po pożarze w 1945 — od 1846 do 1874, akta Urzędu Stanu Cywilnego — od 1874 (do 1919) i akta Spółki Wodnej — od 1880 (do 1913).

Innym działem zasobnym w bieruniana jest zespół **Archiwum Książąt Pszczyńskich**, będący jedynym zachowanym w Polsce archiwum suwerennych panów feudalnych, posiadających do połowy XIX wieku całkowitą władzę administracyjną, polityczną, sądową i gospodarczą na znacznej części Górnego Śląska. Liczne reformy administracyjne i gospodarcze, uwłaszczenie chłopów i rozwój przemysłu spowodowały — w drugiej połowie XIX wieku — utratę tej władzy i przekształciły to w koncern przemysłowo-rolniczy.

Wszystkie te przemiany znalazły odbicie w zachowanych dokumentach. W aktach dotyczących interesującego nas wieku zachowały się cenne materiały źródłowe do dziejów rolnictwa prawie stu wsi górnośląskich (w tym i wsi podbieruńskich) oraz miast: Pszczyny, Bierunia, Mikołowa i Mysłowic.

Kolejnym zespołem dysponującym dokumentami dotyczącymi Bierunia i wiosek jego parafii (lecz nie tylko) jest zespół landratury pszczyńskiej (czyli powiatu pszczyńskiego).

Pierwsze powiaty na terenie Śląska powstały bezpośrednio po jego aneksji przez państwo praskie. Powiat pszczyński powstał w 1742 roku i obejmował bardzo rozległe tereny: od Mysłowic na północy aż po przedmieścia Bogumina na południu. Na terenie powiatu

pszczyńskiego było 5 miast: Pszczyna, Bieruń, Mikołów, Mysłówice, Wodzisław, 126 wsi, 151 folwarków, 34 kościoły parafialne, 40 szkół ludowych. Ponadto: 122 młyny, 2 wielkie piece hutnicze, 5 pieców fryszerskich, 1 młot cejnarSKI.

W roku 1783 powiat liczył 27 241 mieszkańców. W latach 1816/1817 w wyniku reformy administracyjnej powiatów, powiat pszczyński został poważnie okrojony, północny obszar ziemi mysłowickiej wraz z wsiami: Brzezinka, Brzęczkowice, Bogucice, Brynów, Janów, Katowice, Rozdzień, Słupna, Szopienice, Załęże — włączono do powiatu bytomskiego. Na południu zaś cały okręg wodzisławski oraz wsie dawnego klucza bogumińskiego wcielono do utworzonego wtedy powiatu rybnickiego. Stan ten przetrwał do roku 1922.

Akta tego zespołu obejmują tematycznie wszystko, co wchodziło w zakres funkcjonowania powiatu — zatem i miasta Bierunia oraz okolicznych wiosek — (dla tych terenów liczą one 62 jednostki i obejmują wszelkie dziedziny życia: rolnictwo, administrację, budowy szlaków komunikacyjnych itp.).

Zespół: **Okręg Urzędowy Bieruń Stary** liczy 89 jednostek akt, z których większość dotyczy jednak początków wieku XX.

Okręgi urzędowe jako takie zostały powołane na podstawie pruskiej ordynacji o powiatach (z 13 XII 1872 r.). W dokumentacji, która po nich pozostała największą grupę akt stanowią akta policyjne dotyczące nielegalnych i legalnych przekroczeń granicy, spraw obyczajowych, kryminalnych, sanitarnych, przemysłu i handlu oraz listy gończe. Osobną grupę stanowią wszelkiego rodzaju instrukcje i relacje nawiązujące do sposobów zapobiegania wystąpieniom politycznie wrogim wobec państwa pruskiego. Ponadto znaleźć tam można nieco danych nawiązujących do kultu żydowskiego i gospodarki wodnej.

Z wyszczególnionych tematów dokumentację wieku XIX reprezentują dane dotyczące przekroczeń granicy (zachowane od roku 1872), obcokrajowców zamieszkałych i zatrudnionych na tym terenie (dane od roku 1896) oraz instrukcje i sprawozdania dotyczące stanu dróg, mostów i gospodarki wodnej.

W zespole: **Okręg Urzędowy Urbanowice** zawierającym tylko 6 jednostek są akta dotyczące ustalania granic okręgu urzędowego, nadzoru nad zebraniem, polskimi bibliotekami, zabawami i nadzoru nad zakładami przemysłowymi.

Zbiór akt zgromadzonych w zespole: **Koenigliches Kreisgericht zu Pless (Królewski Sąd Powiatowy w Pszczynie)** składa się między innymi z licznych depozytów testamentów. Z dawnej parafii bieruńskiej zachowały się liczne testamenty mieszkańców Bierunia, Bijasowic, Cielmic, Jajost, Jaroszowca, wsi Porombek, Ścierń, Świerczyńca i Urbanowic.

Ciekawe są także zachowane akta Urzędu Stanu Cywilnego Parafii Rzymsko-Katolickiej Bierunia dysponujące księgami narodzin, chrztów, wesel i zgonów z lat od roku 1820 do 1874.

Inny zbiór dokumentów pochodzi z akt katastru-urzędu utworzonego (ustawą z dnia 21 V 1861 r.) dla wymiaru podatków gruntowych. Księgi katastralne założono w urzędach w 1865 roku i w ich skład wchodziły: księgi gruntowe (Flurbuch) założone na podstawie istniejących map oraz księgi zwane matrykułami (Mutterrolle), w których nanoszono wszelkie poprawki związane ze stanem posiadania danego właściciela, a także księgi podatku budynkowego.

Zespół ten obejmuje 198 jednostek dotyczących gmin i obszarów dworskich byłego powiatu pszczyńskiego, z czego z parafii bieruńskiej zachowało się ich 17 (z Bierunia, Bijasowic, Jaroszowca, Kopca, Porombka, Ścierń i Urbanowic).

Archiwalia obejmujące problemy szkolnictwa podstawowego zgromadzone zostały w zespole: Kreisschulinspektion Pless liczącym 706 jednostek.

„Bieruniana w dokumentach ...”

Nadzór nad szkolnictwem podstawowym w państwie pruskim spoczywał początkowo w rękach duchowieństwa katolickiego i ewangelickiego. Inspektorami byli w zasadzie dziekani katoliccy i główni pastory (dla szkół ewangelickich), zaś tzw. miejscowy nadzór nad szkołami podstawowymi spoczywał w rękach proboszcza danej parafii.

W roku 1872 uprawnienia te zostały odebrane duchowieństwu; w ich miejsce wprowadzono instytucję inspektorów świeckich (inspektorów powiatowych) i tylko miejscami (po roku 1885) lokalny nadzór wrócił do kompetencji miejscowych proboszczów.

Powiatowe inspektoraty były powoływane początkowo dla terenu całego powiatu i nie podlegały władzy landrata. W miarę rozwoju danego obszaru, gdy liczba szkół zwiększała się, zaczęto tworzyć w obrębie jednego powiatu dwa i więcej inspektoratów (z nazwą „powiatowy”), a ich zasięg działania sięgał nieraz poza zasięg administracyjny powiatu.

Inspektorat szkolny w Pszczynie utworzono w roku 1872, a z początkiem XX wieku powołano następne — w Mikołowie i w Mysłowicach. (Od tego czasu inspektorat szkolny w Pszczynie ograniczony został do południowej części powiatu).

Akta zespołu zawierają zarządzenia władz szkolnych, zestawienia uczniów w poszczególnych szkołach, ogólne statystyki szkolne, akta dotyczące pomocy szkolnych, przymusu szkolnego, dane o nauczycielach, o ich uposażeniach itp. Odnośnie interesującego nas terenu zachowała się tylko dokumentacja Bijasowic, Cielmic i Świerczyńca (w sumie 11 jednostek).

Zbiór akt zespołu: **Amtsgericht zu Pless (Sąd Obwodowy w Pszczynie)** liczy 1512 jednostek (co stanowi 8,6 mb.) obejmujących sprawy majątkowe, emigracji zarobkowej, stosunków pozamałżeńskich, szkód wyrządzonych przez bydło i zwierzyne łowną, sprawy najmu czeladników, sprawy dotyczące obelg, kradzieży, obrażeń ciała, paserstwa, oszustw, przemytu itd. Dla interesującego nas terenu zachowała się dokumentacja rozpraw sądowych mieszkańców Bierunia, Bijasowic, Cielmic, Jajost, Jaroszowca i Świerczyńca — w sumie 115 jednostek.

Zespół: **Kreisausschuss Pless (Wydział Powiatowy w Pszczynie)** powstał z dokumentacji organu samorządowego i administracji ogólnej będącego jednocześnie sądem administracyjnym I instancji oraz organem wykonawczym sejmiku powiatowego. Liczy on 49 jednostek, wśród których znajduje się 18 bierunianów (dot. Bijasowic, Cielmic, Jaroszowca, Nowego Bierunia, Ścierń i Urbanowic).

Ostatnim z zespołów, w którym znajdują się materiały źródłowe interesującego nas obszaru, jest zespół: **Zbiór akt gruntowych sądów w Pszczynie**, liczący 5334 jednostek, tj. 68,2 mb. Znajdują się w nim akta gruntowe różnych testamentów, dokumentacja kontraktów, księgi wieczyste, księgi pozwów dotyczące sporów granicznych, dokumentacja uwłaszczeniowa, dotycząca odstąpienia gruntów pod rozbudowę traktów komunikacyjnych i przemysłu itp.

W zbiorze tym znajdują się akta Bierunia, Jajost, Świerczyńca i Urbanowic — w sumie 25 jednostek. Akta archiwalne (zaznaczyć tu trzeba, że pisane są one głównie odręcznie, w języku niemieckim i pismem gotyckim) nie są wszakże jedynymi dokumentami czasów minionych. Również liczne czasopisma wydawane zarówno w języku polskim jak i niemieckim — mimo woli stanowią dla potomnych dokumentację tamtych lat.

Nie miejsce tu na analizowanie wszystkich tytułów prasy ukazującej się na Górnym Śląsku w XIX wieku. Dość wspomnieć, że na terenie samego powiatu pszczyńskiego ukazało się w tym okresie (od 1806 do 1900 r.) 11 tytułów.

Wszelaką problematykę wsi i miasteczek górnośląskich poruszano w zasadzie na łamach całej edytowanej tu prasy i studia nad treścią kolejnych numerów pozwoliłyby odtworzyć nie

tylko atmosferę owych czasów, ale i ich różnorodną i zmienną codzienność. Ze względu jednak na rozmiary niniejszego opracowania ograniczymy się do nielicznych, wybranych źródeł koncentrując się przede wszystkim na urzędowym powiatowym „kreisblacie”.

Wczytajmy się więc w owe stare rękopisy i druki.

I. ROZPORZĄDZENIA ADMINISTRACYJNE

„**Amts Blatt der Koeniglichen Oppelnischer Regierung**” 1818, Stueck XLIX, s. 472—476, nr 261: *Zawiadomienie o wytyczeniu okręgu granicznego i nowych urzędów celnych.*

Na podstawie obwieszczenia Prześwietnego Ministerium z bieżącego roku i miesiąca, dotyczącego wprowadzenia nowych przepisów celnych opublikowanego 26 maja b.r. — powiadamiamy mieszkańców prowincji wschodnich Monarchii, że według §1 i 2 przepisów celnych z 26 maja (zob. Zbiór pr. dot. 9 nr 483) został uformowany okręg graniczny (... tu szczegółowy długi opis przebiegu granicy od Kluczborka do powiatu pszczyńskiego — informacja autora).

(...) Z tego miejsca linia graniczna przez wsie Pietrowice, Zarzecze, Podlesie biegnie do Tychów, a stamtąd drogą państwową do Bierunia z którego drogą do Cielmic i Studzienic aż do Pszczyzny omijając miasto. Stąd biegnie wzdłuż drogi do Wodzisławia, przez Porembę, Brzeźce, Mizerów, Borynię do Warszowic i z tej wsi bocznymi drogami przez Krzyżowice i Szeroką do wspomnianej drogi państwowej skąd wstępuje do rybnickiego powiatu. (...)

Jeżeli chodzi o ustanowienie nowych urzędów celnych i konsumpcyjnych według § 11 przepisów celnych dotyczących pobierania cła i podatku konsumpcyjnego przez Ministerstwo Finansów postanowiono: że w tutejszym departamencie 3 główne urzędy celne mają być ustanowione, które jednocześnie będą sprawowały nadzór nad czynnościami pobocznych urzędów celnych (...).

Główny Urząd Celny w Bieruniu tymczasowo we wsi Zabrzeg ustanowiony będzie i okręg pod jego nadzorem będący zaczyna się w Bytomiu i kończy gdzie Olza do Odry wpada. (...)

Poboczne urzędy celne pierwszej klasy nie będą na razie ustanowione. Poboczne urzędy celne drugiej klasy są następujące: W Bujakowie, Małej Dąbrówce, Mysłowicach — cyrkułu bytomskiego, w Dzieńkowicach, Woli, Grzawie, Goczałkowicach, Niemieckiej Wiśle, Pawłowicach, Pielgrzymowicach — cyrkułu pszczyńskiego, w Ruptawcu (Ruptawie), Moszczenicy, Gołkowicach, Łaziskach — cyrkułu rybnickiego.

Urząd kontrolny będzie w Bieruniu. (...) (Przekład z j. niemieckiego).

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1848, Stueck 18, s. 77: *Dotyczy podziału na okręgi wyborcze.*

W następujący sposób podzielono powiat na okręgi wyborcze.

Wykaz miejscowości powiatu i utworzonych okręgów wyborczych w oparciu o spis ludności z grudnia 1846 r.

Nr okręgu wyborczego	Nazwa miejsc należących do danego okręgu wyborczego	Liczba mieszkańców	Liczba wybranych	Komisarz wyborczy
4	Bieruń Kopiec	1320 126	2	Komisarz policji Kroll
5	Bijasowice	660	1	urzędnik Malcharek
15	Cielmice	603	1	przedst. gminy
32	Jaroszowiec	481	1	przedst. gminy
39	Zabrzeg	419	1	Przełoż. Policji

„Bieruniana w dokumentach ...”

	Porombek	177		Welczek
68	Ściernie	389	1	przedst. gminy
73	Świerczyniec	432	1	przedst. gminy
76	Urbanowice	966	1	sołtys

(Przekład z j. niemieckiego)

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1855, Stueck 36, s. 151, Nr 133: *Tyczy się obsadzenia powiatowego obwodu kominiarskiego* (tekst w pisowni oryginalnej).

„Po zejściu zmarłego Majstra kominiarskiego Schroll został Obwód Kominiarski powiatu połączony z Xiążęcą-Pszczynskim Obwodem Kominiarskim, a od 1 lipca br. przez Regencyą Królewską w Opolu jest podzielony na dwa obwody kominiarskie tj. na Pszczyński i Mikołowski. Pszczyński Obwód zawierający w sobie następujące miejsca (...) Cielmice, (...) Świerczyniec — również wszystkie tu należące Książęce posiadłości — poruczony został bywałemu dotąd Xiążęcemu Majstrowi Kominiarskiemu Karolowi Zimmer pod Zamkiem Pszczyńskim; Mikołowski Obwód Kominiarski do którego należy miasto Mikołów z gminami wiejskimi: (...) Bieruń, Bijasowice, (...) Jaroszowice, (...) Porombek, Ściern, (...) Urbanowice, (...) Zabrzeg — i tu położonemi Xiążęcemi dobrami odebrał bywały tutejszy Towarzysz kominiarski August Heilmann.

Myto kominiarskie, dopóki co inszego nie postanowię, w tej samej jak dotąd ilości płacić się będzie tj. każdy siódłak płaci od każdego zamiatania 1 sr. gr., każdy zagrodnik 9 fenigów, każdy chałupnik 6 fenigów. Wymownicy i komornicy płacą za każde zamiatanie od kominka w swej izbie 4 fenigi Gospodarze ręką Majstrowi kominiarskiemu za punktualne płacenie myta kominiarskiego strony swych komorników, od których tyle przy ściąganiu komornego niechaj sobie przyrachują Za każde zamiatanie suszarni jakiej i paździeni, jak i pieca piekarskiego płaci się po 3 fenigi. (...)

Pszczyzna 3 Września 1855.

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1856, Stueck 40, s. 172: *Obwieszczenia*.

Godziny urzędowania wymienionych urzędów pocztowych są następujące: (...) Urząd pocztowy w Nowym Bieruniu: W dni tygodnia, w lecie i zimie, codziennie od 8 g. do 12 do południa i od 3 do g. 7 po południu. W niedzielę od g. 8 do 9 do południa i od 5 do g. 7 po południu. W dni świąteczne nie przypadające na niedzielę — do południa od g. 8 do 9 i od g. 11 do 1, zaś po południu od g. 5 do 7.

Opole, 21 sierpień 1856. Główny Dyrektor Poczty: Eckardt.

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1870, Stueck 5, s. 17: *Rozporządzenie Dotyczy połączenia gminy Kopiec z miastem Stary Bieruń*.

Pan minister Spraw Wewnętrznych opierając się na § 2 alinea 1 Prawa miejskiego z 30 maja 1853 § 1 alinea 1 statutu gminnego miasta Bieruń Stary z 23 stycznia 1865, stwierdza, że pod własną nazwą Gmina Kopiec z własnym zarządem jako dotąd istniejąca samodzielna jednostka, o całkowitej powierzchni 186/15 mórg, której właścicielem —oprócz dróg publicznych i wód — jest Karol Ruski i inni, pod względem komunalnym i politycznym do miasta Bieruń Stary włączona będzie. Opole 8 styczeń 1870.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe Oddział Pszczyzna; Zespół; **Landratsamt Pless**: *Ustawa dla gaszenia ognia w mieście Bieruniu* (tekst w pisowni oryginalnej).

„Bieruniana w dokumentach ...”

Podług 5 tego paragrafa ustawy od 11 tego Marca 1850, tycząc się zarządu policyjnego, wydaje się dla miasta Bierunia z tem zastrzeżeniem, że urząd zwierzchny daje zezwolenie i w porozumieniu z deputowanymi miasta, następującą ustawę dla gaszenia ognia.

Tytuł I. O dostatku wody i o narzędziach do gaszenia ognia

§ 1. Dostatek wody

W każdym domu albo blisko nim muszą się przez wiosnę, lato i jesień naczynia, zawierając w sobie przynajmniej 6 konew wody, znajdować. Także muszą studnie zawsze w porządku być utrzymane.

§ 2. Prywatne narzędzia do gaszenia ognia.

Każdy właściciel domu jest powinien na miejscu do którego każdy łatwo przystąpić może, w domu lub na podwórku chować następujące narzędzie do gaszenia ognia:

- 1) Wiadro ogniowe podług od magistratu oznaczonej formy i objętości.
- 2) Drabinę ogniową, która aż do pierwszego piętra domu *i* przy małych budynkach aż do samego grzbieta dachu sięga.
- 3) Dobrą miotłę ogniową.
- 4) Latarnię.

Każdy komornik musi siekierę i konew mieć w pogotowiu.

§ 3. Publiczne narzędzia do gaszenia ognia.

Gmin miejski powinien chować lub nakupować: 1 sikawę wozową z rurami, 1 sengerską ręczną sikawę, 12 wiadra ogniowe, 5 haki ogniowe, 2 beczki na wodę znajdując się na kołach, 4 drabiny ogniowe z kłamrami lub hakami.

Tytuł II. Postępowanie przy wybuchnieniu ognia.

§ 4. Ogłoszenie

Każdy, w którego pomieszkaniu albo domu ogień wybuchnie, jest pod karą powinien to wybuchnienie tak zaraz ogłosić i pomoc publiczną bez stracenia czasu używać. Równą powinność ma każdy, który nie jest mieszkańcem tego domu, w którym ogień wybuchnie, bo i on musi, gdy powstanie ognia, niech będzie gdzie chce, spostrzedze, toż samo ogłosić.

§ 5. Znaki: a) przez dzień

W czasie dnia daje się znak ogniowy przez dzwon na wieży kościelnej, a na ulicach przez trąbienie na rogu, który będzie do użytku na biórze policyjnym chowany.

b) w nocy

W czasie nocnym rozgłoszą wybuchnienie ognia stróży nocni przez wołanie i przez trąbienie na rogu alarmowym na wszystkich ulicach. Dalej do tego oznaczeni ludzie dają znak przez dzwonięcie.

c) objaśnienie

Każdy, który zamieszka izby, ku ulicy położone jest powinien zaraz okna objaśnić (oświecić).

§ 6. Uprzęża do sikaw

Wszystkie współczłonki gminu, które trzymają ciąagowe konie, są powinny, te same na przypadek powstania ognia stawić do usługiwania sikaw, jak też i beczek na wodę.

Następstwo tej usługi postanowi urząd policyjny i ma każdy właściciel koni obowiązek temu postanowieniu posłusznym być.

Pańszczyznowe konie urzędników jak też i dyzpozytalne konie pocztowe mogą tylko być używane w najkonieczniejszej potrzebie.

Wynagrodzenie koni za stawienie do usługiwania sikaw i beczek w taryfie od magistratu osobno ukladzonym postanowione. Taryf ten staje się na zwyczajny sposób ogłoszony.

Tytuł III. Prowadzenie i rozdzielenie ludu do gaszenia oznaczonego.

§ 7. Dyrekcya

Burmistrz lub od niego raz na zawsze oznaczony zastępca jest na wszystkie razy dyrektorem wszystkich spraw dotyczących się gaszenia ognia. (...)

§ 8. Ogólne obowiązki do pomagania

Każdy męski do roboty pojętny mieszkaniec, który jest 18—60 lat stary ma obowiązek, do jednego z tych rozdziałów, które się uformować mają wstąpić, i w tem względzie mu dane rozkazy policyjne wypełnić.

§ 9. Wyłączenia

Wyłączeni od ogólnej powinności do dopomagania są tylko osoby wojskowe, które się znajdują w czynnej posłudze, także urzędnicy królewscy i miasta, doktorzy, księża i nauczycielowie, jeżeli ostatni nie są oraz na miejscu właścicielami gruntu, albowi się też nie zatrudniają stojącym rzemiosłem. Dalej od obowiązku usługi przy gaszeniu ognia są uwolnione osoby, o których wiadomo, że są niedołężni, a nareszcie ci, którzy na rok płacą 4 tal, do kasy ogniowej, a to poprzedniczo w styczniu każdego roku.

§ 10. Miejskie towarzystwo ogniobronne podzieli się na 4 rozdziały: I. na rozdział wyznaczony do gaszenia II. na rozdział stejgerów, III. na rozdział wyznaczony do zachowania tych rzeczy, które się wyprowadzą z budynku, VI. na rozdział wyznaczony do strzeżenia (waczy).

I Rozdział wyznaczony do gaszenia, ma obowiązek, ogień przez wodę gasić i zatłumić. Także on się postara o do gaszenia potrzebną wodę i usługiwuje sikawom. Rozdział ten dzieli się na 2 ciągi: a) ciąg pierwszy, liczący 24 chłopów sprycmistrza i jego zastępcę należy ku sikawie miejskiej i ku małej sikawie sengerskiej; b) ciąg drugi — jest wyznaczony do noszenia wody. Wszyscy, którzy są powinni gasić i nie zostali przewodzeni do innego usługowania, należą ku temu ciągu. Ten sam rozdzielony będzie na roty po 20 chłopów. Każda rota ma dowódcę i jego zastępcę.

II Rozdział stejgerów ma obowiązek zająć się powynoszeniem przedmiot z palących i w niebezpieczeństwie znajdujących się domów. Przedmioty mając być ratowane wynoszą stejgery aż na drogę, gdzie te same od ciągu III odebrane będą. (...)

III Rodział wyznaczony do zachowania, jest powinien rzeczy, które rozdział II z budynku wynosi odbierać i zanieść na miejsce od dyrektora ognia znaczone. (...)

IV Rozdział wyznaczony do strzedzenia, ma obowiązek, po części miejsce pożaru strzedz od zbiegania i wciśnienia, nieupoważnionych i próżnych ludzi, a z drugiej strony rozdziałowi wyznaczonemu do zachowania wspomagać.

(...)

Wynagrodzenia i kary

§ 18. Magistrat może prędkie dostawienie sikaw i wozów wodnych, a mianowicie wyborne dopomagania przy gaszeniu i ratowaniu z premiami od 1 tal, do 5 tal. nadgrodzić. Właśnie tak ma ten, który alarmowaniem wybuchnienie ognia na policji melduje, wynagrodzenie aż do 5 tal. otrzymać.

Niewykonanie poprzedzającej ustawy ogniowej zostanie, gdy powszechnie ustawy kar nie żądają cięższego karania, karą policyjną aż do 5 tal., a w przypadku niemajątności z stosunkową karą areztuy karcone.

§ 19. Poprzedzająca ustawa gaszenia ognia staje się od 1 go kwietnia 1871 r. prawomocna.

W Bieruniu, dnia 1 go Lutego 1871. Magistrat. Bieletzki (...)

2. MIESZKAŃCY

Wojewódzkie Archiwum Państwowe Oddział w Pszczynie; **Zespół Archiwum Książąt Pszczyńskich.**

Neu revidirtes Fuerstlich Anhalt Koethen Plessen Ren -Kammer Urbarium Lendziner Amt, I Abtheilung vom A bis L. 1845 (Nazwiska mieszkańców Bierunia i niektórych okolicznych wiosek — zobowiązanych do pańszczyźnianych posług. Inform. autora).

Bieruń

Karkoszka, Krupa, Janosz, Kula, Latoszek, Dyiok, Blaszczyk, Zawisza, Kocurowski, Goły, Czardybon, Gurecki, Poczontek, Prus, Hycz, Czerny, Glomb, Bula, Piszczek, Dera, Grabowski, Stobik, Wyleciołek, Pieczka, Krol, Zrnoszczyk, Piekarczyk, Strzempa, Przistuł, Czabon, Gembic, Zuber, Powroźnik, Stóma, Musioł, Bąk, Śmiłowski, Dobiosz, Kucz, Figiel, Tutko, Szemko, Gawlik, Idzik, Czerwonka, Wolski, Kramarsz, Chmura, Ozylkowski, Kostka, Cwiąg, Kozieł, Żemłowski, Rubin, Paluszek, Chylka, Neiduch, Strozik, Urbaniec, Kotas, Mrowiec, Paiąg, Pokorny, Stęchlik, Śmietana, Trucz alias Fik, Nyga alias Thorsz, Chylka, Gorol, Mazur, Grzib, Czempiel, Nyga, Penolka, Łączny, Pokornik, Milkusz, Szemczyk, Wilk, Kucz, Malnia, Hilczyk, Dziubany, Mialski, Kocurek, Abraham Cohn, Stawlitzki, Balcar Lubecki, Klemens Wilczek, Maciey Bieronsky, Tomek Czempas, Bobla, Jagoda, Pawelczyk, Polaczek, Piontek, Kiepusek, Gretka, Kajasz, Seibert, Hawlitzki, Grzeszica, Targiel, Horst, Szander, Krupa, Długai, Milowski, Chilczyk.

Bijasowice

Dziubany, Doleszczyk, Muzyczka, Węgrzin, Szyma, Bończka, Ślossorsz, Tutko, Korbel, Szuster, Polus, Żoła, Wilk, Głąb, Skorta, Śmiłowski, Stępor, Boriczka, Sztych, Adamus, Kaidasz, Pietrzica, Kaczyca, Szultz, Szyma, Boryczka, Wilk, Goi, Durok, Rzepus, Szyma.

Cielmice

Biolik, Radwański, Mos, Bąk, Lassek, Szeliga, Pluta, Mika, Gondzik, Gorol, Gawlik, Panek, Targiel, Kostka, Hons, Skrobol, Cofała, Pluta, Gamoń, Kontny, Hantulik, Piszka, Fik, Sakfik, Oracz, Niczoł, Góraleczyk, Polus, Kluza, Cichy, Krzikowski, Guzy, Żoła, Krawieczek, Beczała, Moryś, Pinocy, Beczała, Fioł, Blazigóra, Nowara, Mika, Sakta, Szeliga, Niczol, Piecyra, Hantula, Paryś, Joneczek, Gondzik, Bąk, Adamczyk, Panek, Mych, Bednosz, Drzizga, Szott.

Jajosty

Żoła, Dzigga, Buła, Gałuszka, Niesyto, Golas, Skorta, Urzond, Okoń, Tłaiia, Szudoi, Cofała.

Jaroszewiec

Bisoczka, Goi, Chrobok, Stachoń, Bednorsz, Mzyk, Pitwoń, Habala, Loska, Adamus, Chuchulski, Pytel, Nycz, Bula, Suńczyk, Wuzik, Farkel, Blaszczyk, Borys, Kozibora, Pietrzica, Nowok, Maślorz, Solka, Noras, Penol, Pustelnik, Slosorz, Kostyra, Reimer, Stachon, Szoida, Ptaśny, Szweda, Nycz, Latusik, Beczała, Mansfeld, Slosozz, Haśnik, Kostyra.

„Bieruniana w dokumentach ...”

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1848, Stueck 8, s. 31: *Kronika personalna*.

W miejsce dawnego sołtysa Walka z Bijasowic został zatwierdzony i zaprzysiężony na sołtysa zagrodnik Jurek Monciór.

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1853, Stueck 5, s. 26: *Kronika personalna*.

(...) Sołtys Michał Brzozcosky ponownie został zatwierdzony jako sołtys gminy Porombek.

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1853, Stueck 26, s. 110: *Kronika personalna*.

(...) Chałupnik Józef Ryszka, zagrodnik Franciszek Jaromin i chałupnik Johann Michnol zostali mianowani i zaprzysiężeni na sędziów rozjemczych gminy Bijasowice. Pszczyna, 21 lipiec 1853.

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1856, Stueck 29, s. 124: *Kronika personalna*.

Ratuszowy kancelista Erdman Pytlik z Mikołowa został zatwierdzony i zaprzysiężony na burmistrza miasta Bierunia. Pszczyna, 25 czerwca 1856.

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1861, Stueck 17, s. 88: *Kronika personalna*.

Zostali ustanowieni — siodłak Maciej Pluta jako sołtys gminy Cielmice, (...) chałupnik Tomasz Gruszka jako sędzia rozjemczy gminy Urbanowice (...)

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1870, Stueck 4, s. 16: *Kronika personalna*.

Zatwierdzeni zostali (...) komornik Johann Skurski ze (wsi) Porombek — jako sędzia rozjemczy. (Wszystkie teksty „kronik personalnych” są tłumaczeniami).

3. DOPUSTY I UCIAŻLIWOŚCI

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1848, Stueck 24, s. 103: *Ogłoszenie*: W nocy z 4 go do 5 go t.m. skradziono pocztarzykowi jadącemu z pocztą konną z Mikołowa do Nowego Bierunia, na drodze między Tychami i Urbanowicami dwa worki z listami w wózku karyolowym będące. Owe worki miały napis: Z Gliwic do Nowego Bierunia i — z Mikołowa do Nowego Bierunia. W nich znajdowało się kilka paczek z listami i kilka paczek gazet do Krakowa i Lwowa. Znalazcy, obiecujemy nagrodę w wysokości 3 talarów (oprócz zwrotu kosztów poniesionych). Nowy Bieruń, dnia 6 czerwca 1848. Ekspedycja pocztowa. Rudkowski. (Tłumaczenie)

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1856, Stueck 2, s. li: *Obwieszczenie*. Niżej wymienione miejscowości, a mianowicie (...) Bijasowice, (...) Ściernie, (...) Świerczyniec, (...) Królewskiemu radcy sanitarnemu Dr Haertel — jeszcze nie uiściły opłat za szczepienie w 1855 r. (Tłumaczenie)

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1864, Stueck 1, s. 3: *Wiadomości policyjne. List gończy*. Kowal Antoni Haiduga z Urbanowic tutejszego powiatu, który rozprawą z 16 X — z powodu wykroczenia przeciw porządkowi publicznemu na karę 2 talarów ewent. 2 dni aresztu zasądzony został, oddalił się z Urbanowic, w związku z czym sąd najbliższy (miejsca jego pobytu) powinien karę tę wykonać i powiadomić o tym (tutejszy sąd). Tenże ma 30 do 32 lata, na twarzy ma piegi i rudawe włosy. Pszczyna, 18 grudzień 1863 r. (Tłumaczenie)

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1864, Stueck 5, s. 21: *Dotyczy opłat na zasiłki dla położnych*. Magistrat i władze gminne wzywa się, by niżej wymienione opłaty z żydowskich ślubów i narodzin do funduszu zasiłku położnych zostały ściągnięte i do końca lutego, do Królewskiej Kasy wpłacone.

„Bieruniana w dokumentach ...”

Wykaz sum — za żydowskie śluby i urodzenia — do wpłacenia na zapomogę położnych za 1863 rok.

Miejscowość	Śluby po 4 sr. gr.	Urodziny po 2 sr. gr.	Kwota należna
Bieruń (...)	3	2	16
Jaroszowiec (...)	-	1	2
Urbanowice (...)	-	1	2
Zabrzeg	-	3	6

Pszczyna, 23 styczeń 1864. (*Tłumaczenie*)

„**Katolik**” 1869, Nr 25, s. 199. *Z Górnego Ślązka: (...) Z Biassowic nad granicą Galicyi.*

Co to często za nieszczęścia przez nieostrożność niewiast powstają, które złożywszy ogień, a zastawiwszy garnce opuszczają lekkomyślnie ogień i dom bez opieki, dowodzi smutne zdarzenie z naszej wioski:

Niewiasta złożywszy ogień pozostawiała garnce na blachę i poszła do żniwa na pole. Któż opisze jej strach, gdy obejrzawszy się na wioskę ujrzała niestety dom swój w płomieniach. Bieży na poły żywa do domu, lecz już nic pomóc nie mogła, a oprócz domu straciła także chlew.

Co gorsza oprócz swej niepowetowanej straty była przyczyną, że pożar zagarnął także dom i chlew sąsiada, przyczym spaliło się dwoje prosiąt i jałówka. (...) (*Zachowano pisownię oryginalną*).

„**Katolik**” 1869, Nr 28, s. 222. *Z Górnego Ślązka: Z Nowego Bierunia.*

W nocy 18—19 sierpnia wkradli się złodzieje do kancelaryi sądowej; wyłamali szybę, otworzyli okno i za pomocą dłutka i żelaznych dragów otworzyli wewnętrzne drzwi lecz daremnie szukali kasy z pieniędzmi. Kasa sądowa była na bezpiecznym miejscu w mieszkaniu prywatnym urzędników, a tak złodziejom ledwie się dostało parę surducików starych, które pisarze zostawili w kancelaryi. (*Zachowano pisownię oryginalną*).

4. SŁUŻBA WOJSKOWA

„**Plessers Kreis-Blatt**” 1852, **Stueck** 43, s. 175: *Zawiadomienie.*

Wzywamy urzędy wiejskie o zawiadomienie landwerystów, że Medal Hohenzollernów przyznany przez Jego Królewski Majestat będzie rozdzielany 17 b.m. na placu ćwiczeń w Bieruniu Starym i 24 b.m. na takim samym placu w Pszczynie.

Landweryści wytypowani do tegoż medalu niech się w tym dniu zbiorą o g. 10 przed kościołem w Bieruniu i o g. wpół do dziesiątej przed kościołem w Pszczynie skąd wspólnie udadzą się do kościoła.

Pszczyna, 6 październik 1852. Nadporucznik i dowódca 4 Kompanii 22 Pułku Landwery — Baron de Prinz. (*Tłumaczenie*).

„**Plesser Kreis.-Blatt**” 1852, **Stueck** 13, s. 56, 57: *Dotyczy tegorocznego spisu rekrutów.*

Tegoroczny spis rekrutów w tutejszym powiecie odbywać będzie się od 13 do 24 maja w mieście Mikołowie (...): w sobotę 15 maja (dla rekrutów) z (...) Bijasowic o g. 6 (...) z Bierunia o g. 7, z Kopca — o g. 8, z Jaroszowca o g. 9, z Urbanowic i Świerczyńca o g. 8 w poniedziałek (...) z Cielmic o g. 8.

„Bieruniana w dokumentach ...”

W mieście Pszczyna (dla rekrutów) Zabrzega, Porombka, Ścierni o g. wpół do dziesiątej. Spisy mających się stawić rekrutów władze policyjne dostarczą wójtom, którzy będą odpowiedzialni za punktualne stawienie się rekrutów. Panowie pisarze gminni także są zobowiązani stawić się.

W przypadku śmierci rekruta koniecznym będzie dostarczenie zaświadczenia o jego zgonie. Rekrutów, których w spisie pominięto należy także sprowadzić i wójt powinien podać ich dane personalne.

Osoby reklamujące się od służby wojskowej odsyłam do przepisów ustawy z 9 IV 1846 r. w „Dzienniku” powiatu pszczyńskiego z 1846 roku s. 57 i nadmieniam, że okoliczności sprzyjające reklamacji ponownie muszą być przedstawione (przez osoby już reklamowane).

Ponadto należy wypełnić podwójny formularz, który można nabyć w tutejszej drukarni, a który wraz z zaświadczeniem, przez gminnych przełożonych ma być mi dostarczony najpóźniej do 1 maja. Gdyby nie było chętnych do reklamacji — także należy mnie o tym zawiadomić.

Nie dotrzymanie tego terminu zmusiłoby mnie do nałożenia kary.

W związku z ułomnościami, których nie widać, jak epilepsja, choroba psychiczna, wskazuję na rozporządzenie z 13 IV 1848 („Dziennik” powiatowy 1948, s. 68) i zobowiązuję władze miejscowe do dostarczenia mi potrzebnych zaświadczeń.

Miejscowe władze powinny także dokładnie dowiedzieć się o ew. przestępstwach rekrutów i przy poborze o tym powiadomić.

Rekruci, którzy stawiali się do poboru w latach ubiegłych powinni przybyć ze swoimi kartami losowania.

Losowanie rekrutów 20-letnich tj. tych, którzy pierwszy raz przed komisją poborową staną odbędzie się w sobotę, w Pszczynie 29 maja. Ci, którzy chcą losować osobiście powinni stawić się tego dnia o g. 6.

Za tych zaś, którzy nie stawią się i nie zlecą komuś losowania za siebie, losować będzie jeden z członków komisji.

Po ukończonym spisie rekrutów zacznie się klasyfikacja landwerystów I-go powołania i rezerwistów. W związku z tym landweryści gmin, z których pochodzą rekruci — zgłoszą się po ukończonym spisie do klasyfikacji.

Nawiązując do ustawy z roku 1851 W „Dzienniku” powiatowym, sztuka 11, wzywam władze miejscowe aby listy reklamacyjne spisane wg schematu przekazać mi najpóźniej do 15 kwietnia. Nadmieniam jednocześnie, że należy powiadomić mnie o jakichkolwiek zmianach u osób reklamowanych w ubiegłym roku. (*Thumaczenie*).

„Plessers Kreis-Blatt” 1864, Stueck 42, s. 179: *Policyjne wiadomości*.

List gończy.

Królewski Sąd Powiatowy w Pszczynie, 8 październik 1864: Zobowiązani do służby wojskowej (...) Jacob Siwy z Urbanowic urodzony 9 lipca 1841, Josef Woytyłok z Urbanowic urodzony 13 marca 1841 — w związku z opuszczeniem kraju celem uniknięcia służby wojskowej zostali przez rozprawę sądową z 5 sierpnia 1864 zasądzeni na 50 talarów kary lub miesiąc więzienia.

Prosi się inne sądy o wykonanie tych wyroków i powiadomienie o tym sądu tutejszego.

„Plessers Kreis-Blatt” 1864, Stueick 8, s. 31: *Dotyczy departamentowego poboru rezerwistów*.

„Bieruniana w dokumentach ...”

Powołując się na mój dodatek do „Kreisblattu” z 15 lutego, Stueck 7 nr 31 przekazuję przedstawioną przez Komisję Poborową Królewskiego Departamentu listę zobowiązanych do służby wojskowej, którzy w czwartek 3 marca o godz. 2 po południu mają się stawić w mieście powiatowym.

Każdy naczelnik gminy ma swoich rekrutów — wg wyszczególnionych nazwisk przyprowadzić i nie może się od tego uwolnić (...)

Wykaz Komisji Poborowej Królewskiego Departamentu wytypowanych rekrutów powiatu Pszczyna na rok 1864.

(...) Bieruń (roczniki): 1840 — Johann Kocot, Andreas Pietrowski; 1841 — Klemens Schandar, Walentin Malina; 1842 — Albert Czempas, Johann Martin Czempas, Laurentius Noras, Paul Pawełczyk, Jakub Paul Poczontek, Szymon Schlesinger; 1844 — Laurentz Grzeschitz, Winzenz Paul Malina, Jacob Nyga, Winzenz Smilowsky.

Bijasowice: 1834 — Ignatz Zaika alias Gawron; 1842 — Paul Domzok, Johann Durok, Thomas Koza, Mathusz Losson, Albert Sklorz, Josenh Wojtala; 1843 — Johann Pozimka. (...)

Cielmice: 1842 — Paul Drozdek, Michael Gawlik, Klemens Krawczyk Joseph Schott; 1843 — Jacob Kontny, Johann Mocko; 1844 — Joseph Kostka (...)

Jaroszowiec: 1842 — Thomas Adam Gołąb, Joseph Mansfeld, Klemens Miarka; 1843 — Joseph Banek, Michael Loska; 1844 — Walentin Grzesica, Joseph Noras, Paul Noras, Michael Szoida. (...)

Porombek: 1841 — Jacob Przystolik; 1842 — Jacob Szpok (...)

Ścierń: 1842 — Klemens Moridry, Franz Świergolik, Paul Anton Lyb; 1844 — Joseph Mathusz Śmiłowski.

Świerczyniec: 1842 — Bartholomaus Drozdek, Johann Ston; 1844 — Johann Dziubany.

Urbanowice: 1841 — Jacob Siwy, Jacob Stachon, Joseph Woitylok; 1842 — Franz Goi, Simon Grzesica, Johann Kucz, Johann Jacob Nycz alias Lizok. Paul Penczek, Walentin Przyłudzky, Johann Soyka, Franz Woitylok, Joseph Wuzik; 1843 — Albert Chrobok, Franz Uszok.

Zabrzeg: 1841 — Anton Oswald August Hubner; 1842 — Walek Jaromin.
(*Tłumaczenie; zachowano oryginalną pisownię imion i nazwisk*).

„Bieruniana w dokumentach ...”

„Plesser Kreis-Blatt” 1870, Stueck 39, s. 158: *Dotyczy strat wojennych*; Stueck 43, 46, 52: *Wyciąg z listy strat wojennych*.

Nazwisko i imię	Miejsce zamieszkania	Rodzaj straty	Miejscowość i dzień zajścia
Prziludzky Barthol	Ściernie	Ciężko ranny	Bitwa pod St. Marie I St. Privat 18.9.1870.
(...) Skowronsky Andr.	Bijasowice	Zabity	“
Goi Johann (...)	Bijasowice	Zaginął	“
Pawelczyk Albert	Bieruń Stary	Zaginął	bitwa pod Chevilly 19.9.1870.
Dziubany Lorenz	Bieruń Stary	Lekko ranny	“
Bisok Barthol.	Świerczyniec	Ciężko ranny	bitwa pod L’Hay 29.11.1870

(Tłumaczenie).

5. RÓŻNORODNOŚĆ ŻYCIA CODZIENNEGO

„Plesser Kreis-Blatt” 1848, Stueck 3, s. 10: *Obwieszczenie*

Zawiadamiamy posiadaczy furmanek, że w związku z budową szosy istnieje zapotrzebowanie na wożenie kamieni wapiennych z Cielmic do Kobióra. Za sążeń płacić będziemy 3 talary 20 sgr. Zainteresowani zarobkiem niech zgłoszą się u kontrolera Loske w Kobiórze.

Pszczyna 13 styczeń 1847. Królewski Powiatowy Landrat von Hippel.

„Plesser Kreis-Blatt” 1856, Stueck 2, s. 11: *Ogłoszenia*.

Zarząd gminy Bijasowice został pochwalony przez Królewską Rejencję w Opolu za solidne przeprowadzenie ostatniego spisu ludności.

Pszczyna, 25 styczeń 1855 (Tłumaczenie).

„Plesser Kreis-Blatt” 1856, Stueck 22, s. 92: *Ogłoszenia*.

Polowanie na StaroBieruńskim obwodzie polowym będzie dnia 27 go Czerwca t.r. popołudniu o 3-iej godzinie w kancelaryi na ratużu w Starym Bieruniu od Magistratu tamecznego najwięcej płacącemu publicznie wynajęte.

Pszczyna, dnia 20 go Maja 1856. król. Namiestnik Urzędu Radzcy Ziemiańskiego baron de Seherr-Thoss. (Tekst w pisowni oryginalnej).

„Plesser Kreis-Blatt” 1856, Stueck 23, s. 98: *Ogłoszenie*.

Przy pracach ziemnych związanych z budową kolei żelaznej z Mysłowic do Nowego Bierunia znajdują zatrudnienie chętni robotnicy. Zainteresowani z zaświadczeniem miejscowej policji niech zgłoszą się u prowadzących roboty. (Tłumaczenie).

„**Katolik**” 1877, Nr 21, s. 3: *Na Jubileusz Ojca Św. złożyli* (jako ofiarę dla papieża — inf. autora).

(...) M. Mrzyk z Jajost — 1 markę, M. Michna z Bijasowic — 1 markę (...).

„**Katolik**” 1877 nr 31, s. 3: *Wiadomości prowincjonalne*.

Bieruń: Nadesłano nam następujące ogłoszenie z prośbą o umieszczenie: „Nasz najukochańszy czcigodny i Wielebny jegomość Ksiądz Dziekan Szuman jako znany Dobrodziej, raczył naszemu kościołowi darować nową, a kosztowną Monstrancję, za który dar publiczne i winne w imieniu nie tylko zarządu Kościelnego ale i wszystkim parafian składam dzięki serdeczne — Bóg zapłać”.

Członek Zarządu Kościelno-Bieruńskiego. (podp.) Mateusz Krupa (*Tekst w pisowni oryginalnej*).

Wojewódzkie Archiwum Państwowe Oddział Pszczyna, Zespół: Koenigliche Kreisgericht Pless. (*Testament — inf. autora*).

Działo się w Świerczęcu jedendwudziestego sierpnia 1865 go roku w pomieszkaniu chałupnika Maciek Drost.

Według dzieszy od Josepha Bonk krysowskiemu sądu w Pszczynie oddanemu od urzędu w Świerczęcu napisanemu testamentu chałupniczej Annej Drost, pierwszej owdowiałej Wolskiej albo Targiel, podpisana deputacya sądowa od której podpisany sędzia roz ze wszyscy raze i też podpisanoy tłumacz i protokolista przez osądek direktorialnego od dzieszeszego dnia do spisania testamentu tukej zamianowany, się udała tukej do przesłuchania urzędu i testatorrej.

Tu w pomyszkaniu chałupnika Maczeja Drost w izbie, na prawej ręce (*nieczytelne słowo*) Anna zamężna za chałupnika Maczeja Drost pierwszej owdowiała Wolski albo Targiel na łóżku leżąca weczainie chora była znajdowana. (...)

Z umowy z nią zaczętej wychodziło, że Anna Drost jest przy pełnej dyspozyciej i by mogła prawogeltowanie dać spisu do sądowego protokołu jej ostatną wolą. Ona wykladała poczem jej testament jak następująco do protokołu:

§ 1. Żyem swoim mężem terazieszem Maczejem Drostem w drugim małżestwie. Z pierwszego mojego małżeństwa z Janem Wolski albo Targiel dwoje dzieci, Jadwiga i Bartolomeusz i z mojem drugim mężem też dwoje dzieci Pawła i Woitka Drost urodziła.

§ 2. Za dziedzice moje uniwerzalne aby puszczynej mojej wszadzem mojego teraziejszego męża Maczeja Drost i mojej z niem urodzone dzieci Pawła i Woitka Drost na dziole rowne.

Z dzieciom mojej z małżestwa pierwszego Jadwigej i Bartolorneuszowi Wolski albo Targiel. Każdemu wysadzem jedna jałówka i wyznaczem przez to, że one przez tenże legat mają być ukontentowane z mojej puszczynej przyszej.

§ 3. Mojemu mężowi Maczejowi Drost wysadzam na przód jedną krową brunatną, jedna krowa biała i dwoje jałówek i przyznajem się przez to wyraźnie, że mojemu mężowi Maczejowi Drost jestem dłużna dwieście talare to jest dwiesta talare, które on mnie dał do gospodarstwa miejsce pod Nr. 30tą w Świerczęcu i do zakupienia od matyryałów budonkowych, do sprawienia od poprawkowych budonkow na tegoże miejsce.

§ 4. Ta jedna czerwiona krowa po mojemu śmiercu zaraz ma być przedana i z odkupienia być zapłacony mój pogrzeb.

„Bieruniana w dokumentach ...”

Więce testatorka nie miała nic do sporządzenia i testament urzędowy one był zwracany oczem ona kwitowała. Porzem protokół przedstawiony był przeczytany testatoriej wolno i wyraźnie. Ona go przyjęła w całości i ponieważ wykladała, że pisać nie umie za świadki podpisu z osobą znajomą:

1. chałupnik Józef Nycz tuż i
2. posiadacz domu Philipp Natanowski z Pszczyna, które się wyświadczyli za świadki i w przytomności znaki krzyżowe od testatorki były robione.

XXX. Znaki rękowe Annej żonki za Drost atestują — Philipp Natanowski, Józef Nycz.

(Zachowano oryginalny tekst rękopisu).

BAZA ŹRÓDŁOWA

„Amts-Blatt der Koeniglichen Oppelnschen Regierung” 1818

„Katolik” 1869, 1877

„Plessner Kreis—Blatt” 1848, 1852, 1853, 1856, 1861, 1864, 1870

Wojewódzkie Archiwum Państwowe Oddział Pszczyna:

Zespół: Archiwum Książąt Pszczyńskich

Zespół: Koenigliches Kreisgericht zu Pless

Zespół: Landratsamt Pless